Татар телен һәм әдәбиятын укытуда уен технологияләре

Укучы мәктәптә үзе нәрсә дә булса иҗат итәргә өйрәнмәсә, ул тормышта да һәрвакыт башкаларны кабатлап кына яшәячәк.

Л.Н. Толстой

Тәнкыйди фикерләү технологиясе фәлсәфә, психология, педагогика фәннәренә нигезләнә. Анын авторлары – америка галимнәре

Чарльз Темпл,

Дженни Стил,

Курт Мередит,

Скот Уолтер.

Россиядә бу технология 1997 еллардан гына кулланыла башлый.

Тәнкыйди фикерләү технологиясе буенча үткәрелә торган дәрес гадәттә 3 этаптан тора:

1. Кызыксындыру – булган белемнәрне искә төшерү; яңа темага карата кызыксыну уяту; укучыларда максат булдыру. (Укучы үзалдына “Мин нәрсә беләм?” , “Нәрсә белергә телим?” дигән күзаллау формалаштырырга тиеш.)

2. Аңлау, мәгънәсенә төшенү – яңа мәгълүматны кабул итү, максатларны ассызыклау. (Укучы беренче өлештә куелган сорауларга җавап таба. Монда аңа укытучы, иптәшләре ярдәм итә.)

3. Рефлексия – өйрәнелгән мәгълүматны иҗади анализлау, бәяләү, яңа максатлар кую. Укучының үзе ясаган нәтиҗәләре мөһим.

Дәреснең беренче этабында идеяләр “кәрзине”, кластер, буталган логик чылбыр, фаразлар агачы, дөрес һәм ялгыш фикерләр һ.б. кулланыла.

Икенче этапта ми һөҗүме, инсерт, фишбоун, туктап уку, саллы һәм гади сораулар, Блум ромашкасы, плюс – минус кызыклы, беләм – белергә телим – белдем таблицаларын тутыру һ.б. алымнар отышлы.

Өченче этапта исә эссе, синквейн, рафт, борт журналы, фикерләүнең алты эшләпәсе кебек алымнар кулланыла.

Кластер төзү алымы – булган белемнәрне системага салудан гыйбарәт. Кластер сүзе бәйләм, тәлгәш дигәнне аңлата.

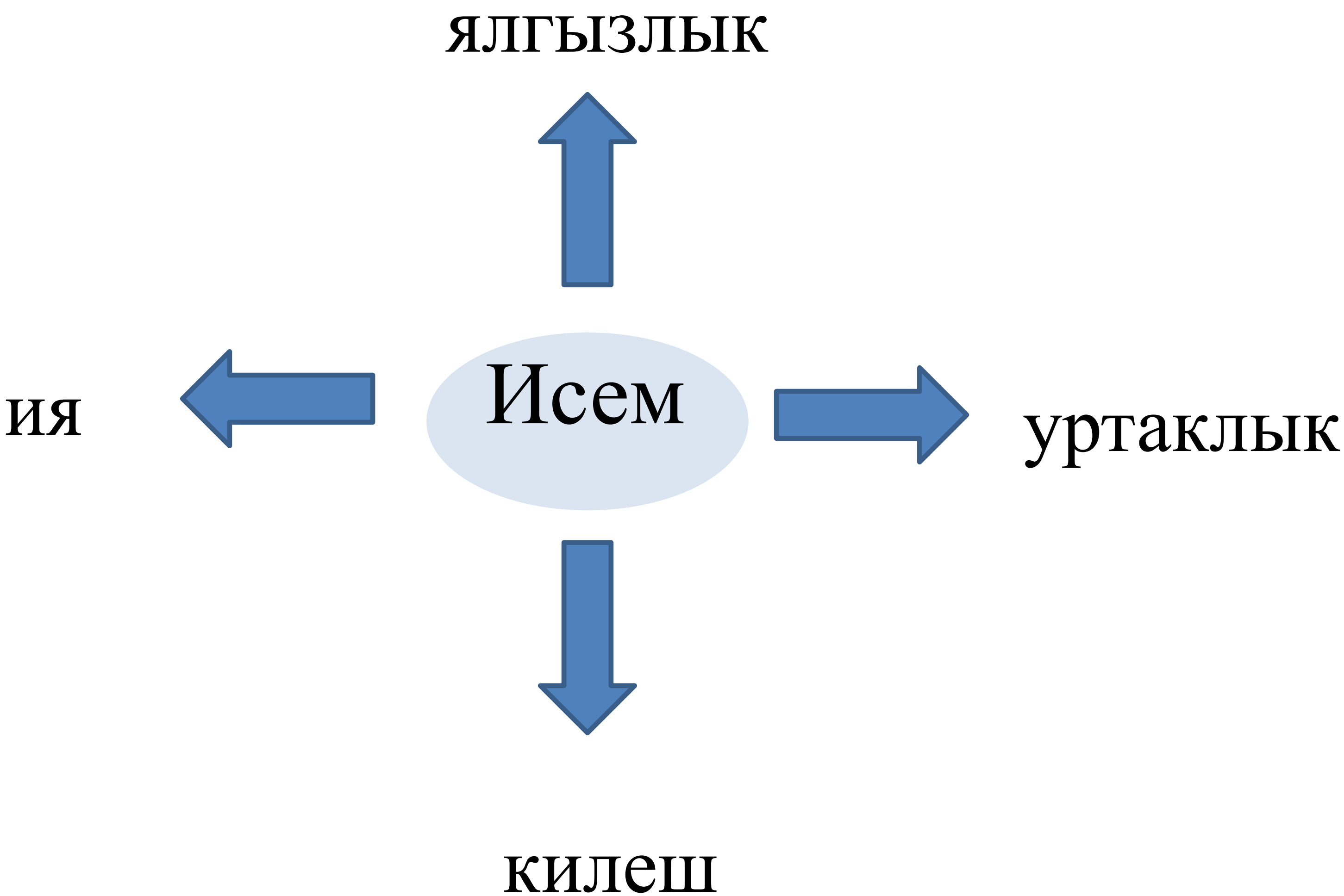

Фикерләүнең алты эшләпәсе. Бу алым рефлексия этабында кулланыла. Класс 6 төркемгә бүленә. Һәр төркем үзенең эшләпәсен киеп карый: бер проблема 6 яктан ачыклана.

Ак эшләпә: нинди мәгълүмат белдегез? Фактлар.

Сары эшләпә: өйрәнгән мәгълүматның уңай яклары. Позитив фикерләр.

Кара эшләпә: нинди тискәре яклары күренде? Тәнкыйть күзлегеннән карау.

Кызыл эшләпә: сездә нинди хисләр туды? Эмоциональ кабул итү.

Яшел эшләпә: иҗади фикерләү, фаразлар.

Зәңгәр эшләпә: фикерләүне гомумиләштерү. Йомгак ясау.

Тәнкыйди фикер йөртү технологиясе нигезендә оештырылган дәресләрнең мөһим өлеше булып уен технологиясе тора.

Уен – гаҗәеп киң төшенчә. Шиллер уенны “һәр сәнгатьнең нигезе” дип санаган. Уен – мәҗбүрилектән котылу юлы, иҗат эшенең беренче адымы.

Уеннарны берничә төргә бүлеп йөртәләр:

- дидактик уеннар (укучыларда белем – күнекмәләр формалаштыруга һәм камилләштерүгә, танып – белү эшчәнлеген киңәйтә),
- тәрбияви уеннар,
- иҗади уеннар,
- коммуникатив уеннар.

Үткәрү методикасы буенча да алар бик күп төргә бүленә:

-предметлы уеннар,

-сюжетлы,

-рольле,

-эшлекле һ.б.

Формалары ягыннан:

-телдән,

-язма,

-өстәл һәм хәрәкәтле уеннар була.

Игътибарыгыз өчен рәхмәт